

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כג, תשל"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מסורת לשון חכמים בשירתנו הספרדית

משוררי ספרד העברים חידשו הרבה בשירתם, הן בתוכן והן בצורה. החידוש הבולט ביותר בצורה שעשו היה סגנון המקרא, שקבעוהו ללשון יצירתם. המקרא היה יסוד מוסד בכתביבתם: בסגנון, בדקדוק ובאוצר המלים. הלשון מילאה תפקיד נכבד בעולמה של השירה, ומשוררים רבים היו גם בלשנים ומדקדקים. טבעי אפוא, שלשון שירתם תהא נקייה ומנופה, על דרך צחות המקרא.

ר' משה בן עזרא, מגדולי השירה הספרדית, זיכה את חוקרי השירה בספר ביקורתי על התפתחות השירה העברית בספרד עד ימיו, על משורריה ועל אמצעיה האמנותיים. בספרו זה, שבתרגומו העברי נודע הוא בשם "שירת ישראל"¹, מנחה המחבר את המשוררים בדרכי השיר. בשימוש הלשון הוא פוסק להם הלכה ברורה: ספר הספרים צריך להיות להם לעיניים, וחלילה להם לשנות מן הכתוב בו או להוסיף עליו. כיון שגם הוא היה משורר, הקפיד על עצמו הקפדה יתרה. כל הבא להשוות לשון שירתו ללשונם של משוררים אחרים מבני אותה תקופה ימצאנה דקדקנית וקפדנית. דורות אחרונים נוהגים להקיש את סופרי ההשפלה, בקנאתם ללשון העברית ובדבקנותם בצחות המקרא, לסופרי תקופת ספרד. אך ההקשה אינה מדויקת די צורפה, שכן בעיני

1. תרגום בצ' הלפר, ליפסיה תרס"ד.

המשפילים לא הוכשרה לשון חכמים לשמש פלשון ספרותית, והלשון הרבנית הייתה פסולה לגביהם בתכלית. מה שאין כן בני ספרד². אף על פי שהללו העדיפו את לשון המקרא ככלי ביטוי לשירה, מפל מקום לא שללו את לשון חכמים פלשון פתיבה. ר' משה בן עזרא פֹּתב בענין זה: "ואם נסתייע לפעמים בשפת המשנה נעשה יפה, משום שמלותיה עברית טהורה, אף על פי שלפעמים נמצאים שם מבטאים נגד חוקי הדקדוק. בכל זאת צריך לשים לב למסורת של חכמי המשנה, משום שחיו בזמן שהיה קרוב מאוד לתקופה, שבה הייתה עוד הלשון במלואה"³. בכלל אין חיץ מלא בין רובדי הלשון העברית לתקופותיה. כל שכבה נוגעת בחברתה ויונקת ממנה. כך הוא במקרא, וכך הוא בספרות חכמים. לשון המגילות בספרי המקרא נוטה ללשון חכמים, והתלמודים משויבצים בפרקי שירה ותפילות על טהרת צחות המקרא. בתקופתנו פרץ חקר הלשון והדקדוק את גבולות המקרא ועבר אל תחום לשון חכמים ומסורת העדות בישראל. שימוש של משוררי ספרד בלשונות חכמים – אם פי בצורה מוגבלת – תורם תרומה חשובה לחקר מסורתם של בני ארץ ספרד. אמנם לא נהגו משוררי ספרד לנקד את שירתם, אך מאחר שהשירים שקולים וחרוזים, הרי שהמשקל והחרוז מסייעים לעתים בקביעת ניקודם והגייתם של לשונות חכמים בפי יהודי

---

2. "בני ספרד", כאן ולהלן, הפונה לבני אנדלוסיה בתקופת תור הזהב של השירה הספרדית. "בני בבל" – הפונה ליהודי בבל של תקופת הגאונים.

3. שירת ישראל, עמ' ס"סא.

ספרד. מלבד הערך המדעי וההיסטורי של ניקוד תיבות אלו יש לדבר גם חשיבות מעשית. מתוך גישה מוטעית נהגו כמה ממהדירי השירה הספרדית לנקד תיבות שבמסורת חז"ל כמסורת ניקודן שבמקרא⁴. לשונות אחרות, שמכורתן שנויה במחלוקת בין העדות בישראל, ניקודן לפי מסורת אשכנז שבפיהם⁵. מעתה יהא צורך לבדוק לשונות חכמים שבספרות ספרד לפי מסורתן ההיסטורית, ולא "להגיהן" ולא לתלותן בדוחק החרוז.

בדיקת לשונות הללו מוליכה למסקנה, שמסורת יהדות ספרד בימים ההם מאוששת הייתה על המסורת הבבלית. מקצתן מנוקדות באותו ניקוד, שהגיע אלינו ממקורות בבליים, ומקצתן תואמות את הניקוד המקובל במסורת יהודי תימן. מאחר שמסורת חכמים של יהודי תימן בבליית ביסודה, הרי שגם בקרב יהודי ספרד נהגה אותה מסורת. מסקנה זו עולה יפה עם הידוע לנו על קשריה של יהדות ספרד עם המרכז הבבלי ועל אופי תרבותה היהודית. ספרד, פקהילות המורה, הייתה כפופה למרותם של הגאונים בבבל, ששאבו את פוחם גם מכוח השלטון החילוני של הכליפות הבגדדית. בתורה ובהלכה נהגו פהוראת הישיבות בבבל, וכמה מחכמיהם היו חניכי הגאונים ותלמידיהם. מקצת מספרי דת וקודש שבידם הועתקו מכתב-ידי בבליים. אין פלא, אם גם מסורתם ומבטאם היו מושפעים מיהודי בבבל. אפילו הספרות והשירה, שהן עיקר חידושה של יהדות ספרד, לא נמלטו מן ההשפעה

---

4. ר' להלן: ארוך, ארוכים, עמ' יב-יד.

5. ר' להלן: טבו, עמ' טו.

הבבלית. דוגש בן לברט, מייסד שירת החול בספרד ומחדש המשקל הערבי, היה תלמידו של רב סעדיה. קביעת לשון המקרא כסגנון השירה קשורה לא במעט בסגנון המקראי הטהור של שתי בקשות הגאון, שזכו להתפשטות גדולה בספרד. השפעת בבל על קהילות ספרד בתחום המסורת לא הצטמצמה בלשון חכמים. רגליים לדבר, שהיא התפרשה אצלם, בדומה ליהדות תימן, גם על המקרא⁶, גם על התרגום וגם על הדקדוק⁷.

גורלה של המסורת הבבלית ביהדות ספרד היה כגורלה ביהדות בבל. עם ירידתו של המרכז הבבלי פחתה זיקתה של יהדות ספרד אליו. במרוצת הדורות ניטשטשה בהדרגה מסורת בבל, ואת מקומה כבשה מסורת ארץ-ישראל⁸.

מחמת מיעוט טקסטים ספרדיים מנוקדים מספרות חז"ל מאותה תקופה יש ערך רב ללשוניות חכמים הפזורות בימה של השירה הספרדית, אשר יש בהן כפי ללמד על הגייתם של בני ספרד בימים ההם. לקט הדוגמאות המובא להלן כולל תיבות, שניקודן מחויב מצד החרוז והמשקל, ואינו ניתן לערעור. על ניקוד שבכתב-ייד ושבדפוס, שאינו יוצא מגוף המשקל והחרוז, לא סמכתי, מחשש שהוא מעשה ידי מעתיקים.

* *
*

---

6. ר' להלן: מטיבים, בהמשך המאמר.

7. ר' להלן: מעולה, בהמשך המאמר.

8. עיין דבריו המאלפים של ש' מורג בספרו 'העברית שבפי

יהודי תימן', ירושלים תשכ"ג, עמ' 287-289.

קיצורים בציוני מקורות

1. מורג = ש' מורג, העברית שבפי יהודי תימן, ירושלים תשכ"ג.
2. פורת = א' פורת, לשון חכמים, ירושלים תרח"ץ.
3. רשב"ג = שירי שלמה בן יהודה אבן גבירול, מהדורת ביאליק - רבינצקי, ברלין תרפ"ד-תרפ"ה.
4. שירמן = ח' שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס, תל-אביב תשט"ז.
5. תחכמני = אלהריזי, תחכמני, מהדורת י' טופורובסקי, ת"א תשי"ב.

א. תיבות

אוקיגוס - אוקיגוס

בן-יהודה (עמ' 112), אבן-שושן וכנעני מנקדים את סוף התיבה בחולם. בתהילה לכבוד גביר פותב אבן גבירול על נדיבותו הרחבה כים:

הרי הנו קאוקיגוס... והוא משגב וגם מנוס
(ספר חיים שירמן, ירושלים תשל"ל, עמ' 215, שו" 16-17).
גם ר' יהודה הלוי, פשהפליג בים לא"י, וסערה עמדה
לטבעו, אמר לנפשו, דרך אירוניה:
ואוקיגוס לפניך למנוס (שירמן, ח"א, עמ' 495, שו" 13).

אילף - אילף

בן-יהודה (עמ' 182) מעלה בצד אילף גם אילף; אבן-שושן: אילף; כנעני: אילף. לשבת נחמו, שקוראים בה בתורה פרשת קריאת שמע הראשונה, חיבר הרשב"ג פיוט אזהרות, המפרט דיני קריאת

שמע. בתי הפיוט בנויים ד' צלעות, ושתי הראשונות נחרזות זו עם זו חריזה פנימית קבועה בכל בית. בשני הבתים הבאים מציין הפייטן, שזמן קריאת שמע הוא עד שלוש שעות ביום, אך הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, ודינו כדין קורא בתורה.
 הָלֵא נִסְעַד / וְגַם יַעַד / שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת / לְהִתְחַלֵּל
 בְּעֵת הַלֵּךְ / כָּאֵן וְאֵילֵךְ / לֹא הִפְסִיד / וְלֹא חָלַל
 (רשב"ג, ח"ב, עמ' 229, שו' 20-21).

באותו לשון משתמש הרשב"ג ב"אהבה" לפרשת עקב, שעניינה מצות ציצית והלכותיה. בין השאר מפיט אבן גבירול את הדין, שטלית שאולה פטורה מציצית כל שלושים יום, ומכאן ואילך חייבת.

שְׁלֹשִׁים יוֹם / כְּדַת אִיוֹם / כְּסוֹת שְׂאוּלָה מְעַכְבֶּת
 לְעֵת הַלֵּךְ / כָּאֵן וְאֵילֵךְ / הָלֵא צִיצִית חִיבֶת
 (שם, עמ' 231, שו' 18-19).

אָרוֹךְ - אָרֶךְ

בשפה קיימות שתי הצורות זו בצד זו. אולם בלשון חכמים משמשת הצורה בוי"ו שרוקה בכל הגופים. הוא הדין במסורת בבל ותימן ובקריאת בני אשכנז⁹. כך הוא גם במסורת בני ספרד.

באחד ממכתביו מטיף ר' שמואל הנגיד לאדם להקדים מחשבה לדיבור ואף להאריך במחשבה:

הָאֶרֶךְ בְּמַחְשְׁבֶתָּךְ וְאַחַר כֵּן / שִׁיחַ, יְהִי שִׁיחֶךָ כְּפֹז עָרוֹךְ

---

9. במסורת בבל מנוקד אָרוֹךְ בסימן רפי על הכ"ף (פורת, עמ' 31, 118).

כִּי כֵן יִבְשֵׁל גַּן פְּרִי עֲצָיו / וּפְרֵי דְשָׂאיוּ אֶל זְמַן אֲרוֹךְ
(בן משלי, מהדורת ש' אברמסון, ת"א תש"ח, סי' שצח).
במכתם אחר¹⁰ הוא חורזו אֲרוֹךְ עִם כְּרוֹךְ¹¹.
בהיולד בן לר' יצחק בן ברוך שר לכבודו ר' יהודה
הלוי:

כְּרוֹךְ אֲשֶׁר נִתַּן לְכְרוֹךְ / גִּיר מְשֻׁרָה וְהוּד גִּיר עָרוֹךְ
כֵּן יְחִישׁ מוֹעֵד אֲרוֹךְ / אֶל קַךְ אִים מִגַּת דְּרוֹךְ
(כל שירי ריה"ל, מהדורת זמורה, ת"א תש"ו, ספר ג',
עמ' 247).

שלמה בן צקבל פותב במחברתו על רעהו העדולמי,
שהתחפש בדמות עלמה יפהפייה והוליך אותו שולל:

וכאשר הסירותי הצניף / וגיליתי הצעיף / ראיתי זקן אֲרוֹךְ
/ והמות עליו ערוך (שירמן, ח"א, עמ' 565, שו' 185–186).
ר' יהודה אלחריזי בספרו "תחכמני" פתב אֲרוֹךְ ארבע
פעמים לפחות. בתיאור הזקן הזולל הוא אומר: והוא מסב אל
השולחן הערוך / פנחש פרוך / וזרועו אֲרוֹךְ (תחכמני, שער ג',
עמ' 40, שו' 1).

על חודש אב המבורך בפירות הוא פותב: כִּי יוֹמוּ אֲרוֹךְ /
וטובו ערוך / ופריו ברוך (שם, שער, ה, עמ' 65 שו' 1). במחברת
עשרים, על שבע הבתולות ותחבולותיהן, המושפעת ממחברת
בן צקבל, מגלה המחבר, שהנערה היפה, שהמגיד נלכד
ברשת אהבתה, אינה אלא הגיבור חבר הקיני:

10. בו קהלת, מהדורת ש' אברמסון, ת"א תשי"ג, סי' רלז.

11. על חריוות נוספות עיין פירוש אברמסון לבן משלי סי'

ותסר המסוה מעל עיניה / וגילתה פניה / ואראה והגה איש
וזקנו אָרוֹף¹² / כאלו נחש כרוך (שם, עמ' 207, שו' 1-3).

בויכוח בין האיש לאישה, במי מהם תלוי יותר קיומ
העולם, מטיחה האישה כלפי האיש המתרברב:
יכרת אלהים נורא עלילות / לשון מדברת גדולות / ושפה
מעוללת עלילות / כי לשונך מני ים אָרוֹף / פחרב ערוך (שער
מא, עמ' 319, שו' 22-24).

בלשון רבים מצאנוה ביצירתו של יהודה זרקו, תושב רודוס
(המאה ה־2). שם מסופר על החושק המתחפש לגזיר:
ויתלבש החושק בגדי גזיר אָרוֹכִים / שמורים וערוכים /
ויתחכם לדעת ידיעת ההפכים (לחם יהודה, דפוס צילום,
א"א הברמן, ירושלים תש"ל, כ, א).

תָּוֶן - תָּוֶן

יהודה אלחריזי, בתרגום המקאמות של אלחריזי, גדול
מחברי המקאמות הערביים, פותב ב"מחברת הירושות" על
גיבורו חבר הקיני, שנתארח בביתו של פילי, והלה ערך לפניו
סעודה. האורח זלל ואכל, ובעל הבית צר העין נתמלא
עליו כעס וחימה:

ואנער חוצן תאותי / וארוץ באכילתי / כסוס דוהר במרוצתו.
והוא מביט אלי בעין נאנח ונואק / ויתאוה מרוב כעסו
שאיחַנֶק / ולהיות מיתתי באחת מארבע מיתות בית דין בתָּוֶן

---

12. בכל שלוש הדוגמאות הללו ניקד אברונין אָרוֹף בניגוד
לחרוֹו.

(מחברות איתיאל, מהדורת יצחק פרץ, ת"א תשי"א, עמ' 130, שו' 8-11; שירמן ח"ב, עמ' 200, שו' 119-122).
המהדירים ניקדו "בְּחֶנֶק", אך מטעמי חריזה ראוי לנקד את התיבה בְּחֶנֶק כמסורת תימן ובבל¹³.

ט ב ו – ט י ב ו

בן-יהודה ואבן שושן הכריעו לצד טבו, על פי הערבית.
בן-יהודה (עמ' 1834-1833) אף קבע את מקומה בערך טב.
בסיפורו של יצחק אבן סהולה (המאה הי"ג) על המרד במדינת לוז מפצירה הבת באביה להגיד לה פשר בכיו.
ותאמר: למה, אדוני, יעלים ממני מצפון לבו / ולא יודיעני מה טבו? (משל הקדמוני, מהדורת י' זמורה, ת"א תשי"ג, עמ' 270, שו' 6-7; שירמן, ח"ב עמ' 408, שו' 64).
מסורת יהודי תימן, המאוששת על מסורת בבל, גורסת טבו (בדגש חזק), ואז תעלה יפה החריזה של לבו – טבו¹⁴.

טְהָרָה, ר' טְהָרָה – טְהָרָה, ר' טְהָרָה
במקרא נקודה טהרה בקמץ ובחטף קמץ. ממנה נגזרה צורת הרבים טְהָרוֹת, והיא מצוינת בכל המילונים. אולם מסורות בבל ותימן יודעות גם את הצורה טְהָרָה, ר' טְהָרוֹת¹⁵.

---

13. עיין פורת, עמ' 116, שו' 4.

14. שירמן ניקד טיבו, כמסורת אשכנז, אך כאחת שהגיית המחבר הייתה טבו.

15. עיין פורת, עמ' 102; טְהָרוֹת מצוינת במילונו של גור כאחת הצורות של שם סדר טהרות. אף אבן-שושן וכנעני מציינים את הריבוי טְהָרוֹת. [ואין להסיק מצורה זו על צורת היחיד].

אבן גבירול בקינתו על שר יהודי, שנרצח בידי הנוצרים,
פונה לקהילות ספרד לקשור עליו מספד כבד:
וְסִפְדוּ לוֹ כְּמִסְפַּד הַמְדַקֵּר / מְחַדֵּשׁ בַּיִת אֱלֹהִים בְּטְהָרוֹת
(רשב"ג, ח"א, עמ' 196, שו" 89-90).

טְלִית - טְלִית

טְלִית היא מסורת בבלי¹⁶. בן-יהודה וגור מציינים גם
אותה בצד הצורה טְלִית.
ב"אהבה" לפרשת עקב מרצה אבן גבירול דיני ציצית
בשיר. על טלית כפולה, הפטורה מן הציצית כדעת ר' שמעון¹⁷.
הוא כותב:

מִנְתַּ טְלִית / וְכִפְלֵת¹⁸ / כְּרַב שְׁמֻעוֹן / פְּטוֹר וְחֻדל
(רשב"ג, ח"ב, עמ' 231, שו" 14).
בן יהודה¹⁹ פירט את ניקודיה השונים של התיבה. לאחרונה
הרחיב את הדיבור עליה ג' ברגרין במאמרו "לשון הדיבור
היהודית בגולה כמקור לחקר העברית"²⁰. הוא ציין, כי בספרא
פ"י רומי ובסידורי ספרד עד ימינו מנוקדת המלה: טְלִית.
חריזתו של הרשב"ג מאשרת את מסקנתו של ברגרין, "שזו
היא ההגייה בלשון חכמים לפחות של אלף שנים".

16. עיין פורת, עמ' 124, 194.

17. מנחות מא, א.

18. חריזת צרי-סגול תופעה שכיחה בשירתנו הספרדית, והיא

תולדתה של ההגייה הספרדית.

19. עמ' 1878, הערה 2.

20. לשוננו לד (תשל), עמ' 167.

מְרִחֵץ - מְרַחֵץ, בית המרחץ
 מסורות בבל ותימן גורסות: מְרַחֵץ²¹. בן-יהודה (עמ'
 3325) ואבן-שושן מציינים מסורת זו.
 שלמה בונפיד (חצי המאה ה־טו) כתב קונטרס סאטירי
 נגד נכבדי סאראגוטה. בפארודיה על תקנות פרנסי הקהילה
 כלולה ההסכמה הבאה:
 עוד הסכימו שלא תיכנס אשה למְרַחֵץ / כי אם עם בחור
 שיורה כְּחֵץ (שירמן, ח"ב, עמ' 638, שו' 31).

סוּמָא - סוּמָא

אבן-שושן מציין את שתי הצורות.
 בתוכחה לאדם קובע אבן גבירול בין השאר, כי כשם
 שאי אפשר להוציא טהור מטמא או לפקוח עיני עיוורים, כך
 אי אפשר להפוך יצר הרע לטוב:

וְטָהוּר מְטָמֵא / הִתְתַּן או תְּדַמָּה

לְפִקְחַ סוּמָא / וְאוֹר צַח לְאַפְלִים

(רשב"ג, ח"ב, עמ' 115, שו' 89-90).

ר' אברהם בן עזרא מהלל את רש"י ותורתו במלים:

אוֹר כֹּל סוּמָא²² / בּוֹ כֹּל צָמָא

נֹפֶת מִימֵי / מִתְקוֹ שְׁתָּה

(הראב"ע, ד' פהנא, ורשא תרנ"ד, עמ' 59, שו' 13 - 16).

21. פורת, עמ' 134.

22. המהדיר צירף מסורת אשכנז למסורת ספרד וניקד סוּמָא.
 בן-יהודה (עמ' 3987, הערה 3) נתן דעתו על ניקודו המיוחד של
 הראב"ע.

מכאן שגירסתם של בני ספרד הייתה: סומא. מסורת בני
תימן: סומא, וניקוד זה מובא גם אצל פורת (עמ' 117)
מספרא.

שָׁבַח - שְׁבַח

שְׁבַח על פי הארמית שְׁבַחָא. גור ואבן-שושן ציינו גם את
הצורה הזאת. במסורת בבל, במסורת תימן ואף בדיבורם
של בני אשכנז ניקודה של התיבה - שְׁבַח²³.
ר' יהודה אלחריוי פותב במחברתו על שליח הציבור,
שאנשי קהילתו הרבו להללו ואח"כ נתגלה כבעל שיבושים
וטעויות בתפילתו: וכשמעי דבריהם אמרתי: תהלה לאל
וְשִׁבַּח / כי זכני לראות זה החזן הַמְשַׁבַּח (תחכמני, שער כד, עמ'
224, שו" 4-5).

שָׁמַן - שוּמָן

בן-יהודה (עמ' 7258-7259) ואבן-שושן ניקדוה: שָׁמַן.
מכתם, שרשם ר' משה בן עזרא²⁴ על קערות מאכל מזהבות
אומר:

---

23. עיין פורת (המביא גם שְׁבַח) עמ' 123; בן-יהודה, עמ' 6833,
הערה 1. ח' ילון נגע בדרכי ניקוד התיבה במאמרו "לדרכי ניקוד
המשנה בזמננו" (פרקי לשון, ירושלים תשל"א, עמ' 147-148). הוא אף
ציין (שם, הערה 7) את הניקוד שְׁבַח בסידור ר' סעדיה גאון, כ"י
אוקספורד.

24. המכתם מיוחס גם לריה"ל. בראדי פרסמו גם בדיואן
ריה"ל, שירי חול, ספר שני, ברלין תרס"ב, עמ' 312.

יִפֶּה מְרֵאָה, פָּקַח עֵינַי וְתִרְאֶה
 נְעִים שֶׁמֶן אֲשֶׁר שָׁמְתִי לְצִדְדֶךָ
 בְּטָרֶם יַחֲזֶה אוֹתוֹ וְיִרְוֶץ
 לְאֶכְלֵהוּ אֲשֶׁר יוֹשֵׁב לְצִדְדֶךָ
 (רמב"ע, שירי חול, מהדורת ח' בראדי, ברלין תרצ"ה,
 סי' מח).

נעים שומן²⁵ הוא נתח בשר שמן, שכן בימי הביניים חיבבו
 בני אדם בשר שמן.
 שמן היא מסורת קדומה של בני ארץ-ישראל²⁶, ואנו
 מוצאים אותה בפיוטי יוני והקליר. ב"קרובה" לפרשת "אחרי
 מות" על שחוט-חוץ מפייט יוני:

אֲמַנֶם דְּבָרִים אֲשֶׁר אֶסְרְתָּה / בְּכִיּוּצָא בָּם לָנוּ הִתְרַתָּ
 גִּזְרֵת אֶסּוּר חֶלֶב בְּאוֹמֶן / דְּבִרְתָּ לְהַתִּיר תְּמִירוֹ שׁוֹמֵן²⁶
 (פיוטי יוני, מהדורת מ' זולאי, ברלין תרח"ץ, עמ' קנט,
 סי' יח-יט).

כיוצא בו פייט גם הקליר ב"סילוק" לפרשת "פרה":

מוֹצִיא מְזֻלוֹת יְקָרוֹת
 מְתִיר מְאַסּוּרוֹת מְתָרוֹת
 גִּזְתָּן מְטַמְאוֹת טְהוּרוֹת
 מִן הַחֶלֶב שֶׁמֶן הַלֵּב...
 (עפ"י א' מירסקי, מחצבתן של צורות הפיוט, ידיעות המכון,
 ז, תשי"ט, עמ' 72)

25. בן-יהודה (עמ' 7259) פירשו בטעות: שמן.

26. היא גם מסורתם של בני תימן.

שְׁעַת - שְׁעַת

צורת הסמיכות שְׁעַת צוינה בבן-יהודה (עמ' 7343)
ובאבן-שושן.

ר' משה בן עזרא חיבר פיוט לנעילה, הנהוג עד היום
במחזוריהם של בני ספרד ושל בני תימן. פזמונו של הפיוט:

אַל גּוֹרָא עֲלֵיָהּ / הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה

בְּשַׁעַת הַנְּעִילָה

(רמב"ע, שירי קודש, מהדורת ש' ברנשטיין, ת"א תשי"ז,

סי' קן).

הלשון "בשעת הנעילה" חוזר בכל ששת בתי הפיוט,
ובכולם מנוקדת התיבה, ואף הגויה בפי המתפללים, "בְּשַׁעַת"²⁷.
מסורתם של יהודי תימן בניקוד צורת הסמיכות של התיבה,
היא "שְׁעַת"²⁸. היא קיימת, בצד מסורות אחרות, גם במסורתם
של בני בבל²⁹.

(הסיום יבוא)

---

27. בכמה מסידורי יהודי ספרד נשתבש ניקודה: בְּשַׁעַת.

28. עיין מורג, עמ' 239.

29. עיין פורת, עמ' 93.